

การพัฒนาแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่
The Development Model for Promoting Early Child Development
at Child Care Centers, Krabi Province.

(Received: August 10,2024 ; Revised: August 14,2024 ; Accepted: August 17,2024)

ผกาภรณ์ แชนม์ศรี¹
Pakaporn Chamsri¹

บทคัดย่อ

การการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และศึกษาประสิทธิผลแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่ ทำการศึกษาใน 2 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 การพัฒนาแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครูพี่เลี้ยง และผู้นำชุมชน จำนวน 30 คน ส่วนที่ 2 การประเมินประสิทธิผลแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เก็บข้อมูลในกลุ่มครูพี่เลี้ยงเด็ก จำนวน 80 คน (กลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ กลุ่มละ 40 คน) และกลุ่มเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้า จำนวน 80 คน (กลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ กลุ่มละ 40 คน) โดยกลุ่มทดลองจะใช้แบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้น ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบ ใช้แบบเดิมที่ปฏิบัติกันมา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย แบบสอบถาม แบบรายงานผลการประเมินพัฒนาการเด็ก และแบบบันทึกผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย เก็บข้อมูลก่อนและหลังการศึกษา 6 เดือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา Chi-square test / Fisher's exact test, Independent t-test และ Paired t-test

ผลการวิจัย พบว่า แบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ 1) การจัดประสบการณ์และส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยครูพี่เลี้ยงเด็ก 2) การคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย 3) การติดตามดูแลเยี่ยมบ้าน และ 4) การประเมินผลการพัฒนาเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้า ผลการใช้แบบที่พัฒนา พบว่า ครูพี่เลี้ยงเด็กหลังได้รับแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เพิ่มขึ้น และเพิ่มมากขึ้นกว่ากลุ่มที่ได้รับแบบเดิม ทั้งในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) จำนวนเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัยลดลง และลดลงมากกว่ากลุ่มที่ได้รับแบบการส่งเสริมพัฒนาการแบบเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

คำสำคัญ: เด็กปฐมวัย, แบบการส่งเสริมพัฒนาการ, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

Abstract

The objectives of this action research were to develop the model for promoting early child development (ECD) and to study the effectiveness of the model for promoting ECD at childcare centers in Krabi Province. The study was conducted in two parts: Part 1 the model for promoting ECD, 30 persons (public health officers, childcare teachers, and community leaders) were the sample groups. In part 2 to assess the effectiveness of the model for promoting ECD, 80 childcare teachers were allocated into an experimental group and a comparison group (40 persons for each group) to assess. The experimental group was exposed to the model for promoting ECD whereas the comparison group was exposed to the same old practice. The instruments were used in the study: the model for promoting ECD, a questionnaire, a child development assessment report form, and an assessment record form of ECD. Data were collected 6 months before and after the study. Descriptive statistics, Chi-square test / Fisher's exact test, Independent t-test, and paired t-test were used to analyze data.

The results found that the model for promoting ECD at child care centers consisted of 4 strategies as following:
1) organizing teaching and learning activities and promoting ECD by childcare teachers 2) early

¹ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่

child development screening 3) monitoring and home health care and 4) and evaluation of the development of children with delayed development. The results of using the developed model found that after receiving model for the promoting ECD, childcare teachers had increased knowledge about promoting ECD and behavior in organizing activities to promote ECD and increased more than the group that received the original format, both in terms of knowledge and behavior by statistical significance (p -value < 0.001). The number of children with delayed development was reduced more than the group that received the original development promotion model by statistical significance (p -value < 0.05).

Keywords: early child, promoting development model, child care centers

บทนำ

เด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมและประเทศ การพัฒนาเด็กเปรียบเสมือนการลงทุนทางสังคมที่คุ้มค่าและให้ผลตอบแทนสูง 6.7 - 17.6 เท่า¹ จากสถิติองค์การอนามัยโลกพบว่า ร้อยละ 15 - 20 ของเด็กทั่วโลก มีพัฒนาการที่ผิดปกติ และจากการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าเด็กอายุน้อยกว่า 5 ปี กว่า 1 ใน 4 มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าระดับปานกลางถึงรุนแรง ด้านการเคลื่อนไหว ภาษา ความฉลาด ด้านสังคมและการปรับตัว ประเทศไทยจากการสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัยทุกๆ 3 ปี พบว่า เด็กมีพัฒนาการสมวัยมีแนวโน้มลดลง (ปี 2560 ร้อยละ 76.7 ปี 2563 ร้อยละ 53.1)² ข้อมูลพัฒนาการเด็กปฐมวัย ปี 2565 ไตรมาสที่ 1 จาก HDC กระทรวงสาธารณสุข ณ วันที่ 1 มีนาคม 2565 พบว่า เด็กอายุ 0 - 5 ปี ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ ร้อยละ 79.1 พบสงสัยพัฒนาการล่าช้า ร้อยละ 25.5 ซึ่งได้รับการติดตาม ร้อยละ 86.3 ซึ่งจะเห็นว่าเด็กไทยมีพัฒนาการล่าช้าถึง 1 ใน 4³

พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงกลุ่มวัยที่ล่าช้า จะส่งผลต่อการเรียนรู้และสติปัญญาของเด็ก การดูแลเด็กอายุ 0 - 5 ปี นับเป็นยุคทองของการพัฒนาการเรียนรู้ เป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สมองมีการพัฒนาสูงสุดที่จะส่งผลต่อสติปัญญา บุคลิกภาพ และความฉลาดทางอารมณ์ การลงทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่เด็กเล็ก จึงถือว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด กระทรวงสาธารณสุขได้มีนโยบายในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กไทยให้สมวัย อย่างเป็นระบบที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายให้เด็กไทยทุกคนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ถูกต้อง มีมาตรฐานเท่าเทียม

จากพ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก ชุมชน และเจ้าหน้าที่ ที่ให้เกิดการขับเคลื่อนงานด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้มีประสิทธิภาพ⁴ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้ผลักดันให้มีการเฝ้าระวังและคัดกรองพัฒนาการเด็กในสถานบริการสุขภาพของรัฐทุกแห่ง และผลักดันให้มีการเฝ้าระวัง และส่งเสริมพัฒนาเด็กปฐมวัยในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ผ่านการใช้มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย² การดำเนินการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในช่วงกลุ่มอายุต่างๆ นั้น การเลี้ยงดูเด็กถือเป็นปัจจัยสำคัญ ทั้งนี้ มีงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าปัญหาพัฒนาการล่าช้าส่วนใหญ่มาจากการขาดการเลี้ยงดูและกระตุ้นพัฒนาการที่เหมาะสม⁵ ซึ่งการเลี้ยงดูเด็กโดยครอบครัวส่วนใหญ่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากพ่อแม่ต้องไปทำงานนอกบ้าน และพบว่าเด็กอายุ 3 - 5 ปี ได้รับการดูแลเลี้ยงดูจากสถานเลี้ยงเด็ก ศูนย์พัฒนาการเด็กเล็กและโรงเรียน ถึงร้อยละ 53.3⁶

จังหวัดกระบี่ ได้ดำเนินการโครงการส่งเสริมพัฒนาการเด็กมาตั้งแต่ปี 2558 สถานการณ์พัฒนาการเด็กอายุ 0 - 5 ปี จังหวัดกระบี่ ปี 2566 เด็กได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการ 18,130 คน จากเด็กกลุ่มเป้าหมาย 19,263 คน คิดเป็นความครอบคลุม ร้อยละ 94.12 พบเด็กมีพัฒนาการสงสัยล่าช้า 4,987 คน (ร้อยละ 27.51) จากการดำเนินการพบว่า การดำเนินงานคลินิกสุขภาพเด็กดีโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทั้งในโรงพยาบาลและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พบปัญหาอุปสรรคการใช้คู่มือ DSPM ของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ยังมีน้อย ผู้ปกครองไม่ยอมรับผลการประเมินพัฒนาการ ผู้ปกครองไม่พาเด็กมากระตุ้นพัฒนาการตามนัด

ผู้ปกครองและเด็กบางคนย้ายออกนอกพื้นที่ บางคนอยู่กับปู่ย่าตายายซึ่งไม่สามารถอ่านคู่มือได้ เลี้ยงดูโดยให้ดูทีวีและโทรศัพท์มือถือ มีความยากลำบากในการเดินทางมารับบริการที่สถานบริการ ทั้งนี้มีเด็กบางส่วนที่ยังไม่ได้รับการตรวจคัดกรองว่ามีพัฒนาการสงสัยล่าช้า ตลอดจนได้รับการติดตามดูแลช่วยเหลือและกระตุ้นพัฒนาการเด็ก⁷

จากความสำคัญของครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กปฐมวัยดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยังขาดทักษะในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยใช้ DSPM เป็นเครื่องมือ และเจ้าหน้าที่บางแห่งยังขาดความต่อเนื่องในการติดตามส่งเสริมความรู้และทักษะครูพี่เลี้ยง ผู้ปกครองเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กไม่ต่อเนื่อง ทำให้เด็กปฐมวัยอายุ 3 - 5 ปี ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจังหวัดกระบี่ ไม่ได้รับการกระตุ้นส่งเสริมพัฒนาการอย่างถูกหลักวิชาการตามช่วงวัยที่เด็กสมควรจะได้รับ จะส่งผลทำให้เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีพัฒนาการล่าช้าไม่สมวัยได้ ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบดูแลการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ จึงสนใจที่จะพัฒนา และศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจังหวัดกระบี่ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 3

ขั้นตอน ตามแนวทางของ Dey & Hariharan⁸ คือ 1) การค้นหาปัญหาและวิเคราะห์แนวทางแก้ไข ปัญหา 2) พัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่ และการนำรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปทดลองดำเนินการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 40 แห่ง เป็นระยะเวลา 6 เดือน และ 3) ประเมินประสิทธิผลรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาปัญหาและวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหา โดยการศึกษาสถานการณ์ การดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (ความพร้อมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก) ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และผลการประเมินคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่ ปี 2566 จังหวัดกระบี่

การศึกษาได้ใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study) เก็บข้อมูลแบบภาคตัดขวาง (Cross sectional Survey) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูพี่เลี้ยงเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่ จำนวน 110 คน ซึ่งได้จากเทคนิคการหาขนาดตัวอย่างของ Yamane⁹ คัดเลือกตัวอย่างจากอำเภอตัวอย่างมาทุกอำเภอ (8 อำเภอ) 142 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดกระบี่ ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลาก แล้วใช้ครูพี่เลี้ยงเด็กซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก แห่งละ 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสอบถามครูพี่เลี้ยงเด็ก ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของครูพี่เลี้ยงเด็กและข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ความพร้อมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การมีส่วนร่วมของ

ชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. แบบรายงานผลการประเมินพัฒนาการเด็ก ใช้บันทึกข้อมูลผลการตรวจคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย จากการประเมินโดยใช้แบบประเมินเฝ้าระวัง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย DSPM (Development Surveillance and Promotion Manual) ของกระทรวงสาธารณสุข ใช้ประเมินพัฒนาการเด็ก 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนากล้ามเนื้อ ด้านการเคลื่อนไหว ด้านการสื่อสาร ด้านการเข้าใจภาษา ด้านการใช้ภาษา และด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม โดยบันทึกจำนวนเด็กทั้งหมด จำนวนเด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรอง จำนวนเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า และจำนวนเด็กที่ได้รับการส่งต่อเพื่อตรวจยืนยันและกระตุ้น

คุณภาพเครื่องมือ ได้ตรวจสอบความตรงในเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อดูความชัดเจน ความถูกต้องเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และความสอดคล้องด้วยดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objectives Congruence : IOC) ซึ่งมีค่า IOC ของแต่ละข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.6 – 1.0 หลังจากนั้นได้นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกับประชากรที่ศึกษา แต่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มที่ศึกษา แล้วนำแบบสอบถามทั้งหมดไปตรวจสอบความเชื่อถือได้ (ความสอดคล้องกันของผลที่ได้จากการวัดแต่ละครั้ง) ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) แบบครอนบาค อัลฟา (Cronbach's Alpha) ผลการวิเคราะห์ได้ค่าความเชื่อถือของแบบวัดความพร้อมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก = 0.79 แบบวัดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก = 0.71

และแบบวัดการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็ก = 0.94

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) โดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

1. นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์สถานการณ์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและผลการประเมินพัฒนาการเด็ก มารวบรวมความคิดเห็นในกลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ปฏิบัติงานส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ครูพี่เลี้ยง และผู้นำชุมชน และพิจารณาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จำนวน 30 คน เพื่อกำหนดรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กจังหวัดกระบี่ โดยการจัดเวทีประชุม

2. ศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการนำรูปแบบดังกล่าวไปสอบถามความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำผลที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมาทำการแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น ก่อนนำไปดำเนินการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป้าหมายโครงการ

ขั้นตอนที่ 3 การนำรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย และประเมินผล โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. พัฒนาศักยภาพของครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 40 แห่ง (แห่งละ 1 คน) ด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ครูพี่เลี้ยงเด็กเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กจังหวัดกระบี่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูพี่เลี้ยงเด็กมีความรู้ ทักษะและสามารถดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามรูปแบบแนวทางการ

ส่งเสริมพัฒนาการเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของจังหวัดกระบี่ มีระยะเวลาการอบรม 2 วัน โดยมีเนื้อหาหลักสูตรอบรม คือ

1) ทฤษฎีพัฒนาการเด็กปฐมวัยอายุ 0 - 5 ปี และการประเมินคัดกรองเด็กปฐมวัยตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย DSPM ของกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 2 ชั่วโมง

2) การฝึกปฏิบัติการประเมินคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3 ชั่วโมง

3) แนวทางการช่วยเหลือ และการติดตามส่งต่อเด็กพัฒนาการสงสัยล่าช้าหรือมีพัฒนาการล่าช้า ไปรับการส่งเสริมกระตุ้นพัฒนาการเด็กจากสถานบริการสาธารณสุข และการรายงาน จำนวน 1 ชั่วโมง

4) การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามหลักสูตรชุดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยจังหวัดกระบี่ จำนวน 2 ชั่วโมง

5) การแบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนชุดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย จำนวน 3 ชั่วโมง

6) การแบ่งกลุ่มจัดทำแผนการสอนกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กจังหวัดกระบี่ จำนวน 1 ชั่วโมง

2. ดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำนวน 40 แห่งตามรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจังหวัดกระบี่

3. ประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่ โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) แบบ 2 กลุ่ม วัดก่อน - หลัง (Two groups pre – post test design)

ขนาดตัวอย่าง กำหนดขนาดตัวอย่างโดยให้อำนาจในการทดสอบ (Power) เท่ากับ 0.90 ระดับ significance 0.05 (Medium size) ¹⁰ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 36 แห่ง และเพิ่มกลุ่มตัวอย่างอีก 4 แห่ง เพื่อทดแทนการสูญหายของกลุ่มตัวอย่างที่อาจ

เกิดขึ้น ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ขนาดตัวอย่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่ ตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ รวม 2 กลุ่ม ๆ ละ 40 แห่ง รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 80 แห่ง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ

1. ครูพี่เลี้ยงเด็กซึ่งเป็นตัวแทนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจังหวัดกระบี่ จำนวน 80 แห่ง เลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกลุ่มทดลอง (กลุ่มที่ดำเนินการตามรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่พัฒนา) จำนวน 40 คน และครูพี่เลี้ยงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกลุ่มเปรียบเทียบ (ดำเนินการแบบเดิมที่ทำอยู่) จำนวน 40 คน ซึ่งให้ครูพี่เลี้ยงเด็กเลือกโดยสมัครใจว่าจะเข้าร่วมในกลุ่มไหน ทั้งนี้ การเลือกครูพี่เลี้ยงเด็กเข้ามาศึกษาได้ใช้เกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

เกณฑ์การคัดเข้า (inclusion criteria) 1) เป็นครูพี่เลี้ยงเด็กมีหน้าที่ในการดูแลและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่เด็กปฐมวัย และมีเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าอยู่ในการดูแล 2) สามารถในการดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบของโครงการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ 3) ยินยอมให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลวิจัยจนแล้วเสร็จ

เกณฑ์การคัดออก (exclusion criteria) 1) ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแก่เด็กปฐมวัยได้อย่างต่อเนื่อง ครบ 6 เดือน 2) ขาดความพร้อมระหว่างการดำเนินการวิจัย

2. เด็กปฐมวัยที่มีผลตรวจคัดกรองพัฒนาการสงสัยล่าช้าในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทดลอง 40 แห่ง จำนวน 40 คน (แห่งละ 1 คน) และเด็กที่มีผลตรวจคัดกรองพัฒนาการสงสัยล่าช้าในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเปรียบเทียบ 40 แห่ง จำนวน 40 คน (แห่งละ 1 คน) ทั้งนี้ เด็กดังกล่าวเป็นเด็กที่ครูพี่เลี้ยงเด็กได้ดำเนินการตลอดระยะเวลา 6 เดือน และเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

การดำเนินการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่ ได้ดำเนินการดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. แบบสอบถามก่อนและหลังการให้โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครูพี่เลี้ยงเด็ก ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์การทำงานด้านพัฒนาการเด็ก การผ่านการอบรมวิธีการส่งเสริมดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และจำนวนเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ลักษณะคำถามเป็นแบบคำถามปลายปิด หรือให้เติมข้อเท็จจริงในช่องว่างที่เว้นไว้ รวมจำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้ของครูพี่เลี้ยงเด็กในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะ และการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามคู่มือ DSPM จำนวน 20 ข้อ การให้คะแนนแต่ละข้อ ถ้าตอบถูกให้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิด / ไม่ทราบให้ 0 คะแนน คะแนนเต็ม 20 คะแนน

ส่วนที่ 3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วยข้อคำถามการจัดกิจกรรมในเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงอายุ คือ อายุ 3 ปี - 3 ปี 5 เดือน 10 ข้อ 3 ปี 6 เดือน 14 ข้อ อายุ 3 ปี 7 เดือน - 4 ปี 6 ข้อ 4 ปี 1 เดือน - 4 ปี 6 เดือน 5 ข้อ และ 4 ปี 7 เดือน - 5 ปี 4 ข้อ รวมทั้งสิ้น 39 ข้อ คำถามที่สร้างขึ้นมีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในกลุ่มเด็กอายุ 3 - 5 ปี ตามคู่มือ DSPM โดยแบ่งความถี่ของการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็น 4 ระดับคือ การจัดกิจกรรมบ่อยครั้ง หมายถึง การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็ก จำนวน 3 - 4 ครั้งหรือมากกว่า 4 ครั้ง ต่อเดือน ให้ 3 คะแนน การจัดกิจกรรมบางครั้ง

หมายถึง การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กจำนวน 2 ครั้ง ต่อเดือน ให้ 2 คะแนน การจัดกิจกรรมนานๆ ครั้ง หมายถึง การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กจำนวน 1 ครั้งต่อเดือน ให้ 1 คะแนน และไม่เคยทำ หมายถึง การไม่เคยจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้ 0 คะแนน

3. เครื่องมือในการประเมินคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย คือ แบบบันทึกผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย DSPM ของกระทรวงสาธารณสุข

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
เครื่องมือในชุดนี้ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงทางด้านเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิและพิจารณาตามความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน โดยจะพิจารณาใช้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objectives Congruence : IOC) ของแต่ละข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00 แล้วนำแบบวัดดังกล่าว ไปตรวจสอบความเชื่อถือได้ตามวิธีการทางสถิติ โดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายใน (Internal consistency method) แบบครอนบาคอัลฟา (Cronbach's alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรู้ของครูพี่เลี้ยงเด็กในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย = 0.70 ส่วนแบบวัดการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็ก ได้นำจากชุดการสำรวจสถานการณ์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมาใช้ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น = 0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามก่อนและหลังการให้โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 6 เดือน โดยให้ครูพี่เลี้ยงเด็กเป็นผู้ตอบด้วยตนเอง ส่วนการประเมินคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย ดำเนินการประเมินเด็กกลุ่มตัวอย่างโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้องกับครูพี่เลี้ยงเด็กในแต่ละแห่งเป็นผู้ทำการประเมิน และบันทึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และเปรียบเทียบลักษณะของกลุ่ม ตัวอย่าง โดย Chi-square test / Fisher's exact test ทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ย ความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย พฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และผลของพัฒนาการเด็กที่เปลี่ยนแปลง ก่อนและหลังดำเนินการทดลอง 6 เดือน ในกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม (กลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ) โดยใช้ Paired t-test ทดสอบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ย ความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย พฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และผลของพัฒนาการเด็กที่เปลี่ยนแปลง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ ก่อนและหลังดำเนินการทดลอง 6 เดือน โดยใช้ Independent t-test

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ ผ่านการรับรองจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จาก สำนักงานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ตาม หนังสือ เลขที่ KBO-IRB 2023/27.0311 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2566

ผลการวิจัย

รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากการวิเคราะห์สถานการณ์ และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย จังหวัดกระบี่ การระดมความคิดเห็นและพิจารณาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ในกลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผู้ปฏิบัติงานส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ครูพี่เลี้ยง ผู้นำชุมชน และการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้รู้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์

พัฒนาเด็กเล็ก เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นเวลา 6 เดือน

2. คัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและครูพี่เลี้ยงเด็ก โดยใช้เครื่องมือเฝ้าระวัง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย DSPM (Development Surveillance and Promotion Manual) เล่มสีขาวของกระทรวงสาธารณสุข

3. ติดตามดูแลเยี่ยมบ้าน เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการแก่เด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้า หรือมีพัฒนาการสงสัยล่าช้า โดยครูพี่เลี้ยงเด็ก และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขร่วมกันเยี่ยมบ้านเพื่อให้ความรู้ และแนะนำ/ให้การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ดูแลเด็กในการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก

4. ประเมินผลการพัฒนาเด็กกลุ่มเสี่ยง โดยครูพี่เลี้ยงเด็กร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหลังจากดำเนินการโดยใช้คู่มือการประเมินและส่งเสริมพัฒนาการเด็กกลุ่มเสี่ยง DAIM (Developmental Assessment for Intervention Manual) หากพบยังมีพัฒนาการสงสัยล่าช้าให้ดำเนินการกระตุ้นพัฒนาการแก่เด็กต่อไป ส่วนเด็กที่มีพัฒนาการปกติให้ติดตามและเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง

สำหรับรูปแบบเดิมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นรูปแบบที่เคยปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ใช้ในกลุ่มเปรียบเทียบนั้น มีการดำเนินการโดยครูพี่เลี้ยงดำเนินการตามคู่มือการเฝ้าระวัง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของกระทรวงสาธารณสุข หรือตามที่ได้รับการอบรมมา แต่ไม่มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเด็กปฐมวัย วางแผนการสอนที่เป็นระบบ ติดตามและร่วมดำเนินการกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างเป็นระบบ

ประสิทธิผลรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก ได้ศึกษาประสิทธิผลในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก พฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็ก และผลการเปลี่ยนแปลง

จำนวนเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งในการศึกษาได้แบ่งกลุ่มในการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง (ใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กที่ได้พัฒนาขึ้น) และกลุ่มเปรียบเทียบ (ใช้รูปแบบเดิมที่เคยปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก) พบผลการศึกษา ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มทดลอง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.5 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.0 มีอายุ 40 - 49 ปี รองลงมา ร้อยละ 30.0 และ 15.0 มีอายุ 50 ปีขึ้นไป และน้อยกว่า 40 ปี ตามลำดับ ร้อยละ 85.0 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 80.0 มีประสบการณ์การทำงานด้านพัฒนาการเด็กตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 92.5 ผ่านการอบรมวิธีการส่งเสริมดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งนี้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้อยละ 52.5 มีจำนวนเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน้อยกว่า 50 คน ส่วน**กลุ่มเปรียบเทียบ** ร้อยละ 100.0 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 50.0 มีอายุ 40 - 49 ปี รองลงมา ร้อยละ 35.0 และ 15.0 มีอายุน้อยกว่า 40 ปี และ 50 ปีขึ้นไป ตามลำดับ ร้อยละ 92.5 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 72.5 มีประสบการณ์การทำงานด้านพัฒนาการเด็กตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 87.5 ผ่านการอบรมวิธีการส่งเสริมดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งนี้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้อยละ 55.0 มีจำนวนเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน้อยกว่า 50 คน

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องเพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ด้านพัฒนาการเด็ก การอบรมวิธีการส่งเสริมดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และจำนวนเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องดังกล่าว ดังนั้น จึงเหมาะสมที่จะนำ 2 กลุ่มดังกล่าวนี้มาเปรียบเทียบกัน

2. เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพฤติกรรมการจัดกิจกรรม

ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ของครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.1 กลุ่มที่ใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กที่ได้พัฒนาขึ้น (กลุ่มทดลอง) ก่อนได้รับรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยเฉลี่ย 15.7 คะแนน และมีคะแนนพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเฉลี่ย 110.5 คะแนน ส่วนหลังได้รับรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยเฉลี่ย 18.0 คะแนน มีคะแนนพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเฉลี่ย 117.5 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนกับหลังได้รับรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$)

2.2 กลุ่มที่ใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กที่ได้พัฒนาขึ้น (กลุ่มทดลอง) หลังจากได้รับรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก มีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยเฉลี่ย 18.0 คะแนน และมีคะแนนพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเฉลี่ย 117.5 คะแนน ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยเฉลี่ย 15.5 คะแนน มีคะแนนพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยเฉลี่ย 109.7 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่ม

เปรียบเทียบ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$)

2.3 เปรียบเทียบผลการเปลี่ยนแปลงจำนวนเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก่อนกับหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองมีจำนวนเฉลี่ยเด็กปฐมวัยของเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัยโดยเฉลี่ย 1.7 คน ส่วนหลังการทดลองมีจำนวนเฉลี่ยเด็กปฐมวัยของเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัยโดยเฉลี่ย 0.7 คน เมื่อเปรียบเทียบจำนวนเฉลี่ยเด็กปฐมวัยของเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัยก่อนกับหลังการทดลอง พบว่า หลังการทดลองมีจำนวนเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัยลดลงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$)

2.4 เปรียบเทียบผลการเปลี่ยนแปลงจำนวนเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ หลังการทดลอง

หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีจำนวนเฉลี่ยเด็กปฐมวัยของเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัยโดยเฉลี่ย 0.7 คน ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบมีจำนวนเฉลี่ยเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัยโดยเฉลี่ย 1.1 คน เมื่อเปรียบเทียบจำนวนเฉลี่ยเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัย ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มเปรียบเทียบ พบว่า กลุ่มทดลองมีจำนวนเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าไม่สมวัย ลดลงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.039$)

สรุปและอภิปรายผล

จากการพัฒนาและประเมินประสิทธิผลรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่ หลังการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปเป็นระยะเวลา 6 เดือน พบว่า การใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

ปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตามรูปแบบที่พัฒนาทำให้ครูพี่เลี้ยงเด็ก มีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็ก ที่ดีกว่าการใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบเดิมที่เคยทำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงผลการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในกลุ่มเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้า พบจำนวนเด็กที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการสงสัยล่าช้าลดลง และลดลงมากกว่ากลุ่มเด็กที่ใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบเดิม

ทั้งนี้ รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบเดิม มีการดำเนินการโดยครูพี่เลี้ยงดำเนินการตามคู่มือการเฝ้าระวัง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ตามแนวทางของกระทรวงสาธารณสุข หรือตามที่ได้รับการอบรมมา แต่ไม่มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเด็กปฐมวัย วางแผนการสอนที่เป็นระบบ ติดตามและร่วมดำเนินการกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างเป็นระบบ ส่วนรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นมานี้ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยโดยครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เป็นเวลา 6 เดือน มีการคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและครูพี่เลี้ยงเด็กร่วมกัน ติดตามดูแลเยี่ยมบ้านเพื่อส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการแก่เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าที่บ้าน เพื่อไปให้ความรู้ และแนะนำ/ให้การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ดูแลเด็กในการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก และมีการประเมินผลการพัฒนาเด็กกลุ่มเสี่ยง โดยครูพี่เลี้ยงเด็กร่วมกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งรูปแบบที่พัฒนานี้ จะมีส่วนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่สาธารณสุข กับครูพี่เลี้ยงเด็ก และมีการเยี่ยมเด็กที่บ้าน เพื่อให้ความรู้แนะนำ / ให้การช่วยเหลือผู้ปกครองที่ดูแลเด็กในการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก อีกทั้งในการจัดทำหลักสูตร / แนวทางจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย จะมีการระดม

ความคิดเห็นในกลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ปฏิบัติงานส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ครูพี่เลี้ยง และผู้นำชุมชน และพิจารณาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งทำให้ได้หลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทกับเด็กและผู้ปกครองในพื้นที่

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่พัฒนานี้ น่าจะมีความเหมาะสมกับเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า ตามบริบทของเด็กในจังหวัดกระบี่ อีกทั้งมีส่วนร่วมในการดูแลกระตุ้นพัฒนาการเด็ก และประเมินเด็กร่วมกันกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ซึ่งทำให้เกิดการดำเนินการอย่างใกล้ชิด จริงจังร่วมกัน และจะส่งผลดีในการดำเนินการได้ดีกว่ารูปแบบเดิมที่ปฏิบัติกันมา ทั้งนี้ รูปแบบนี้ได้เน้นการให้ความรู้ และพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ของครูพี่เลี้ยงเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งรูปแบบนี้จะใกล้เคียงกับรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดสุพรรณบุรี ของกรแก้ว ทัทมาลัย¹¹ ที่มีรูปแบบคือ 1) การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยตามหลักสูตร และแผนการสอนชุดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยครูพี่เลี้ยง 2) ฝักระวังและคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยครูพี่เลี้ยงเด็ก และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ปีละ 2 ครั้ง และ 3) ติดตามและเยี่ยมบ้านเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า ซึ่งเกิดประสิทธิผลที่ดีต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ พบว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในเรื่อง ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็ก ที่ดีกว่าการใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบเดิมที่เคยทำมา และมีผลทำให้จำนวนเด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้นมากกว่ารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบเดิม เนื่องจากรูปแบบที่พัฒนาและนำมาใช้นี้ ได้มีการให้แนวทาง การเตรียมความรู้ในการดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ภายใต้บริบทของเด็กในจังหวัดกระบี่ และการมีส่วน

ร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ซึ่งจะเห็นและเข้าใจปัญหาที่ชัดเจน แกไขช่องว่างที่มีอยู่ เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างครูพี่เลี้ยงเด็ก และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการกระตุ้นพัฒนาการเด็กเป็นเวลา 6 เดือน ตลอดจนมีการเยี่ยมบ้านผู้ปกครองเด็กเพื่อให้ความรู้ และแนวทางในการกระตุ้นพัฒนาการเด็กที่บ้าน โดยผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองเด็กสามารถกระตุ้นพัฒนาการเด็กได้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเด็กจะมีเวลาอยู่กับผู้ปกครองมากกว่าที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่งผลให้การใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตามรูปแบบที่พัฒนาทำให้ครูพี่เลี้ยงเด็ก มีความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงเด็ก ที่ดีกว่าการใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบเดิม และทำให้เด็กที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการสงสัยล่าช้าลดลง และลดลงมากกว่ากลุ่มเด็กที่ใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยแบบเดิม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปฐม นวลคำ¹² ศึกษาการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้ครูพี่เลี้ยงเด็กมีความรู้และพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยดีขึ้น และดีกว่าการใช้รูปแบบเดิม กรแก้ว ทัทมาลัย¹¹ ศึกษาการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ทำให้ครูพี่เลี้ยงเด็กเกิดความรู้ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย มีพฤติกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยดีขึ้น และทำให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และวรรณธิษฐา กิตติธองโสภณ¹³ ศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า ตำบลบ้านกล้วย อำเภอมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของ

ชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า ทำให้ผู้ดูแลเด็ก มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และพฤติกรรมในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า ดีขึ้น

จุดเด่นของรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่ คือ

1. การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างพี่เลี้ยงเด็ก เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้ปกครองเด็ก ในการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก

2. มีการเยี่ยมบ้านผู้ปกครองเด็กเพื่อให้ความรู้ และแนวทางในการกระตุ้นพัฒนาการเด็กที่บ้าน โดยผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองเด็กสามารถกระตุ้นพัฒนาการเด็กได้ เพราะเด็กจะมีเวลาอยู่กับผู้ปกครองมากกว่าที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ข้อควรระวัง

ในการใช้รูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเฉพาะในส่วนของผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและครูพี่เลี้ยงเด็ก ควรประยุกต์ใช้ และให้คำแนะนำให้เหมาะสมกับบริบทของผู้ปกครองและเด็กเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ในเชิงนโยบาย ทางสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่ ควรนำรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดกระบี่ มากำหนดเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และขยายการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของจังหวัดกระบี่ ให้ครอบคลุมครบทุกแห่ง โดยประสานความร่วมมือดำเนินงานผ่านกลไกคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัยระดับจังหวัด สำนักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจังหวัด

2. การนำรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปใช้ ควรดำเนินการดังนี้

2.1 มีการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในแต่ละแห่ง

2.2 ทางสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการพัฒนาศักยภาพครูพี่เลี้ยงเด็กให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถดำเนินการจัดทำแผนการดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ตามบริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.3 เมื่อดำเนินการส่งเสริมพัฒนาการเด็กไปได้ระยะหนึ่งแล้ว ในกลุ่มเด็กที่สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้า ครูพี่เลี้ยงเด็กควรร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขติดตามดูแลเยี่ยมบ้าน เพื่อให้คำแนะนำการกระตุ้นพัฒนาการเด็กให้กับผู้ดูแลเด็ก ส่งเสริมให้ครอบครัวเด็กจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เพื่อการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก และมีการติดตามเป็นระยะๆ

2.4 เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ศูนย์พัฒนาการเด็ก ควรเป็นพี่เลี้ยง ให้คำปรึกษา แนะนำร่วมดำเนินการกับครูพี่เลี้ยงเด็ก และติดตามประเมินผลส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

2. ควรพัฒนาและศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของเด็กที่ไม่ได้อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3. ควรศึกษาผลการขับเคลื่อนการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เมื่อนำรูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปใช้ทั้งจังหวัด

เอกสารอ้างอิง

1. Walker SP, Wachs TD, Grantham-McGregor S, Black MM, Nelson CA, Huffman SL, et al. Inequality in early childhood: risk and protective factors for early child development. The Lancet 2011; 378(9799):1325-38.
2. สถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพัฒนาการเด็กปฐมวัย. [อินเทอร์เน็ต]. 2566. [เข้าถึงเมื่อ 2 ตุลาคม 2566]. เข้าถึงได้จาก <https://www.google.com/search?>
3. กองกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ กรมอนามัย. การทบทวนและวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยระดับประเทศ ย้อนหลัง 3 ปี. [อินเทอร์เน็ต]. 2565. [เข้าถึงเมื่อ 2 ตุลาคม 2566]. เข้าถึงได้จาก <https://dopah.anamai.moph.go.th/web-upload/>
4. สำนักตรวจและประเมินผล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. สรุปผลงานประจำปี 2558 โครงการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558; 2558.
5. Isaranurug C, Nanthamongkol S and Kaewsiri D. Factors influencing development of children aged one to under six year old . J med assoc thai 2015; 88(1): 121-130.
6. รัตโนทัย พลับรูการ และคณะ. “วิเคราะห์สุขภาพของเด็กและวัยรุ่นอายุ 2-5 ปี” ใน วันดี นิงสานนท์ และคณะ, บรรณาธิการ. สุขภาวะของเด็กและวัยรุ่นไทย พ.ศ. 2552. กรุงเทพมหานคร: ปิยอนด์เอ็นเทอร์ไพรซ์; 2562.
7. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่. สุขภาวะเด็กปฐมวัย. กระบี่: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกระบี่; 2566.
8. Dey, K. P., & Hariharan, S. Integrated approach to healthcare Quality management: A case study. The TQM Magazine 2006; 18(6): 583-605.
9. Yamanae, T. Statistics : An Introductory Analysis. London : John Weather Hill, Inc; 1967.
10. Cohen J. Statistical power analysis for the behavioral sciences. Hillsdale NJ.: Lawrence Erl-baum Associate; 1988.
11. กรแก้ว ทัทมาลัย. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9 วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม 2561; 12(29): 5-19.
12. ปฐม นวลคำ. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารสุขภาพภาคประชาชน 2560; 12(1): 36-45.
13. วรณริชญา กิตติธงโสภณ. การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่สงสัยมี พัฒนาการล่าช้า ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย. [อินเทอร์เน็ต]. 2563. [เข้าถึงเมื่อ 31 กรกฎาคม 2567]. เข้าถึงได้จาก <https://hpc2appcenter.anamai.moph.go.th/academic/web /files/2564/research/MA2564-002-01-0000000264-0000000683.pdf>